

Kenia

Gezondheidszorg

Bron: cross your borders

De gezondheidszorg in cijfers

	KENIA	NEDERLAND
Totale bevolking	35 miljoen	16,6 miljoen
Aantal artsen per 100.000 mensen	13	310
Aantal verpleegkundigen per 100.000 mensen	90	1340
Aantal tandartsen per 100.000 mensen	2	47
Gemiddeld aantal kinderen per vrouw	3,9	1,7
Gemiddelde levensverwachting bij geboorte	44 jaar	79 jaar
Aantal kinderen dat voor hun 5e levensjaar sterft, per 1000 die geboren worden	126	0,5
Aantal aidsdoden per jaar	140.000	110
Aantal kinderen (> 15 jaar) met HIV/Aids	100.000	160
Aantal personen met HIV/Aids	1,4 miljoen	17.000
Aidswezen	1,1 miljoen	onbekend
Percentage mensen dat toegang heeft tot veilig drinkwater	stad 89% platteland 46%	100% 100%
Percentage van de bevolking met toegang tot goede toiletfaciliteiten	48%	100%
Percentage mensen met toegang tot essentiële medicijnen	0-49%	> 99%
Percentage bevallingen waarbij een medisch geschoold persoon (arts, vroedvrouw enz.) is	41%	> 99%
Aantal vrouwen (per 100.000) dat sterft op het kraambed	1000	12
Percentage vrouwen (15-49 jaar) dat een modern anticonceptiemiddel gebruikt	38%	74%
Overheidsbestedingen aan gezondheidszorg (% van het Bruto Nationaal Product)		8,9%

Inleiding

Ziek zijn. Iedereen heeft er wel eens mee te maken. Het is niet iets om vrolijk van te worden. Je bent dan immers niet in staat om normaal te functioneren en bent meer dan eens afhankelijk van de hulp van anderen. Als je ziek bent, ben je maar wat blij dat je naar een arts kunt die je helpt zodat je snel weer beter wordt. Ook zul je ervoor proberen te zorgen dat een dergelijke ziekte je niet nog eens treft.

Hoewel ziek zijn natuurlijk nooit een pretje is, is het in een land als Kenia nog net iets erger dan in Nederland. In Nederland zijn er namelijk allerlei mogelijkheden om ziektes te behandelen, die ze in Kenia niet hebben. Zo hebben ze daar lang niet altijd doktors, ziekenhuizen of medicijnen tot hun beschikking. Ook het voorkomen van ziektes is

lastiger, omdat er veel minder voorlichting gegeven wordt. Om die redenen zijn er Kenianen die sterven aan ziektes die in Nederland allang uitgeroeid zijn. Ook ligt de levensverwachting in Kenia rond de 44 jaar. De gemiddelde Nederlander wordt bijna twee keer zo oud.

Ziektes en de sterfte die erdoor veroorzaakt wordt, zijn niet alleen erg voor de slachtoffers en de mensen in hun omgeving. Het heeft ook gevolgen voor de economie en de samenleving van Kenia. Zieke mensen kunnen niet of minder hard werken in bedrijven, de landbouw, ziekenhuizen en scholen. Ook zijn er volwassenen die weeskinderen achterlaten na hun overlijden.

Water

Het regent in Kenia alleen in de periode april/mei en oktober/november. In de tussenliggende droge periodes ontstaat er gemakkelijk een tekort aan water. De Keniaanse regering besteedt al jaren veel geld aan de watervoorziening. Toch blijkt dat nog steeds 50 % van de mensen op het platteland en 25 % van de mensen in de stad geen toegang heeft tot schoon water. Niet alleen huishoudens hebben daar onder te lijden. Ook boeren hebben water nodig voor hun gewassen.

Waar geen waterputten of drinkwaterinstallaties zijn wordt door mensen gebruik gemaakt van water uit riviertjes en meren. Dit water is vaak vervuild, bijvoorbeeld door bestrijdingsmiddelen uit de landbouw of door mensen en dieren zelf. Soms wordt een rivier waaruit mensen drinken ook gebruikt als toilet en om kleren in te wassen. Veel mensen krijgen hierdoor diarree. Deze ziekte wordt via het water verspreid en vooral kinderen overlijden hieraan.

Dit jongetje vult een fles met water uit een riviertje dat door een sloppenwijk van Nairobi stroomt. Water dat zo vies is, kan levensgevaarlijk zijn.

Voedsel

In de rij voor voedselhulp. Honger treft kinderen het hardst, omdat zij voedsel zo erg nodig hebben om te groeien.

Zoals je ook kunt lezen in het *informatieboekje Economie* is het overgrote deel van de Keniaanse bevolking werkzaam in de landbouw. Akkerbouw en veeteelt worden echter regelmatig bedreigd door onder andere langdurige droogtes, stortbuien, bodemdegradatie en bodemerosie. Je leest hier alles over in het *informatieboekje Natuur en Milieu*. Het gevolg van deze natuurverschijnselen is dat oogsten kunnen mislukken, wat gruwelijke gevolgen voor de bevolking kan hebben.

Zo hebben jaarlijks miljoenen Kenianen te maken met hongersnood, waardoor ze ernstig verzwakt kunnen raken. Hongersnood is niet alleen een probleem dat speelt op dit moment, maar het heeft ook gevolgen voor de lange termijn. Investerings in onderwijs, gezondheidszorg en plattelandontwikkeling bijvoorbeeld, worden teniet gedaan omdat de mensen waarin geïnvesteerd wordt dood gaan van de honger.

Naast de hoeveelheid voedsel is de kwaliteit ervan erg belangrijk. Veel Kenianen eten iedere dag hetzelfde, omdat er niet genoeg ander voedsel verkrijgbaar is of omdat ze zich alleen het goedkoopste voedsel kunnen veroorloven. Wat het meest gegeten wordt in Kenia is ugali, een dikke maïspap. Soms eten mensen hierbij wat groente en heel soms wat vlees. Vaak is deze pap echter het enige wat ze op een dag binnenkrijgen. De pap vult de magen, maar bevat erg weinig voedingsstoffen. Vooral voor kinderen kan dit ernstige gevolgen hebben. Ze kunnen een groeiachterstand oplopen en hun natuurlijke afweersysteem ontwikkelt zich minder goed. Hierdoor hebben ze later meer kans om ziektes op te lopen.

Veel kinderen lopen in Kenia rond met dikke ronde 'hongerbuiken'. Dit is een gevolg van een tekort aan eiwitten, een voedingsstof die vooral in dierlijke producten zit.

Huisvesting

Veel mensen koken op hout in huis. De rook zorgt voor binnenshuisvervuiling die kan leiden tot luchtweginfecties.

In de droogste gebieden van Kenia leven veel nomaden. Dit zijn mensen die rondtrekken, net als herders. Nomaden wonen in tenten of in eenvoudige hutten gemaakt van riet of klei. Je kunt je voorstellen dat er niet of nauwelijks voorzieningen aanwezig zijn in deze 'woningen'. De nomaden maken dan ook veel kans om getroffen te worden door natuurrampen. Toch zijn de meeste van hen gelukkig met hun leefwijze en hebben ze geen behoefte aan een luxe huis.

In de omgeving van de grote steden, zoals Nairobi, leeft een heel groot deel van de bevolking in omstandigheden die nog schrijnender zijn. Veel mensen leven daar namelijk in sloppenwijken, waarbij ze heel dicht op elkaar zitten in zelfgemaakte woningen. In sloppenwijken zijn geen sanitaire voorzieningen (zoals toiletten) en spelen kinderen in open riolen. Doordat de leefomstandigheden zo onhygiënisch en armoedig zijn, ontstaan er makkelijk epidemieën.

Voorkomen van ziektes

Hygiëne

Een belangrijke manier om ziektes te voorkomen is goede hygiëne. Veel handelingen voor een goede hygiëne, zoals tanden poetsen en handen wassen, zijn voor Nederlanders vanzelfsprekend. Van jongs af aan krijgen we dat ingeprent. In Kenia zijn zulke kleine dingen niet altijd vanzelfsprekend. Dat komt om te beginnen door een gebrek aan kennis. Als je bijvoorbeeld niet weet dat het niet poetsen van je tanden gaatjes veroorzaakt, zul je ook niet zo'n belang hechten aan die handeling. Voorlichting is daarom belangrijk.

Handen wassen na het plassen! Deze Kenianen zijn creatief geweest om met beperkte middelen de hygiëne te verbeteren.

Ook al heb je kennis over hygiëne en de gevolgen van slechte hygiëne, dan heb je nog mogelijkheden nodig om hygiënisch te leven. Zoals je in de tabel kunt zien hebben bijvoorbeeld heel weinig Kenianen toegang tot goede sanitaire voorzieningen.

Behalve in het dagelijks leven, ontbreekt een goede hygiëne ook in andere onderdelen van de samenleving, zoals in ziekenhuizen. Bij medische ingrepen is een goede hygiëne van levensbelang. Via naalden die niet goed ontsmet zijn kunnen ziektes als Aids en Hepatitis worden overgebracht. Ook wordt er in ziekenhuizen gebruik gemaakt van onzuiver water en worden er niet altijd handschoenen gebruikt. Soms is dit een gevolg van gebrek aan middelen en soms ook een gebrek aan kennis en inzicht.

Toilethokje op het Keniaanse platteland. Minder dan de helft van de bevolking heeft toegang tot goede toiletfaciliteiten. De rest doet zijn behoefte boven een gat in de grond, of gewoon in de buitenlucht, op een daarvoor bestemd 'poepveldje' of in een rivier. In de sloppenwijken doen mensen hun behoefte tussen de woningen en stroomt alles in een open riool de wijk door.

'Onze toiletten zijn een bezoekje waard!' staat er trots op deze school. Jammer genoeg is dat niet bij alle Keniaanse schoolw.c's het geval...

Voorlichting en preventieve middelen

Zoals het Hollandse spreekwoord gaat: voorkomen is beter dan genezen! Om ziektes te voorkomen moet je om te beginnen weten hoe dat moet en de middelen hebben om iets met die kennis te doen.

Het hele volk voorlichten is echter geen makkelijke taak. In Kenia leven meer dan 70 etnische groepen die samen meer dan 40 verschillende talen spreken (lees meer hierover in het *informatieboekje samenleving*). Dit maakt het opzetten van voorlichtingsprogramma's erg moeilijk en duur. Iedere groep moet namelijk in zijn eigen taal voorgelicht worden en de uitleg moet passen binnen de cultuur van die groep. Als dat niet het geval is heeft het voorlichtingsprogramma weinig effect doordat de mensen het niet begrijpen of niet geloven. Ook is er onder veel Kenianen een geloof in magie, wat het soms moeilijk kan maken om mensen te overtuigen van moderne wetenschappelijke inzichten.

Om malaria te voorkomen zijn klamboes (ragfijne netten) nodig die doordrenkt zijn met een anti-muggenmiddel. Uit een onderzoek naar voorlichting over deze klamboes bleek dat Kenianen de klamboe wel als bescherming tegen muggen zagen, maar dat zij niet wisten dat het die muggen zijn die malaria veroorzaken. Velen geloofden in andere oorzaken voor malaria, zoals het drinken van vervuild water of in de regen lopen.

Naast voorlichting heb je ook de beschikking nodig over preventiemiddelen. Denk bijvoorbeeld aan medicijnen en vaccinaties, maar ook aan gebruiksvoorwerpen zoals condooms en klamboes. Lang niet alle Kenianen beschikken over de juiste middelen. Zo wordt slechts 67% van de Keniaanse kinderen ingeënt tegen polio, een ziekte die verlamming veroorzaakt. In sommige gevallen kunnen mensen niet betalen voor de juiste middelen, in andere gevallen zijn ze nergens te krijgen. Soms willen mensen bepaalde preventieve middelen (zoals condooms) ook niet gebruiken, zoals je verderop in dit informatieboekje zult lezen.

Behandelen en genezen

Zorginstellingen

De regering van Kenia doet haar best om de gezondheidszorg te verbeteren en om te zorgen voor gratis basisgezondheidszorg voor iedereen. Bij bezoek aan het ziekenhuis of kliniek hoeven de Kenianen nu alleen een klein bedrag voor de registratie te betalen en voor kinderen tot 5 jaar hoeft niets betaald te worden. Dit betekent een grote vooruitgang, maar in de praktijk vragen de zorginstellingen noodzakelijkerwijs toch nog geld aan hun patiënten. De overheid beschikt niet over voldoende geld om de zorginstellingen voldoende te geven.

De grootste officiële zorginstelling in Kenia is 'Kenyatta National Hospital' in Nairobi. Ook in Mombasa bevindt zich een heel modern ziekenhuis. Verder zijn er provinciale en districtsziekenhuizen. Op het afgelegen platteland bestaat de zorg vaak slechts uit 'mobile clinics'. Dit zijn busjes met medische basisuitrusting, geneesmiddelen en soms ook vaccins. De bussen worden meestal bemand door een arts, een tandarts, een apotheker, een verpleegkundige en enkele assistenten. De komst van een mobile clinic wordt van tevoren in het dorp en omstreken aangekondigd, zodat iedereen weet wanneer en waar hij moet zijn.

Naast de officiële zorginstellingen zijn er tevens religieuze organisaties en particulieren die zorg verlenen in klinieken op het platteland. De meeste religieuze zorginstellingen zijn van de katholieke kerk.

Harambee

In Kenia zijn nauwelijks officiële zorgverzekeringen en zijn de kosten van zorg voor een zieke erg duur. Daarom helpen Kenianen elkaar in een systeem dat 'harambee' heet. Harambee is een soort kleine, particulier opgezette zorgverzekering. Een groep mensen of een familie maakt dan zelf een potje voor als één van hen ziek wordt. Zo betaalt elk individu voor de zorg van een zieke, maar is iedereen er ook van verzekerd dat er geld is wanneer zij zelf ziek worden.

Traditionele genezing

Naast de hierboven genoemde zorgsystemen, bestaat er in Kenia ook een meer informele zorg. Deze wordt verleend door traditionele medicijnmannen of 'witchdoctors'. Veel Kenianen geloven dat ze door tovenarij en magie beschermd of genezen kunnen worden. Ze geloven dat medicijnmannen contact kunnen leggen met voorouders en geesten, die je weer kunnen beschermen tegen ziektes en andere tegenslagen. Daarnaast weten de meeste traditionele genezers veel van het gebruik van kruiden om mensen te genezen. Vooral kleine aandoeningen en psychische problemen kunnen met traditionele methoden verholpen worden.

In andere gevallen werkt het niet. Veel Kenianen gaan naar een medicijnman voordat ze een ziekenhuis bezoeken. Als deze genezer dan niet kan helpen, is de moderne geneeskunde soms al te laat.

Toverdrankjes

De 'toverdrankjes' die medicijnmannen voorschrijven zijn soms verbazingwekkend van samenstelling. Een van de meest populaire, 'ngata', bestaat uit een mix van bloed, nekbotsje, ingewanden en uitwerpselen van een geit, urine van een menstruerende vrouw en spuug. In deze ngata wordt een stokje gedrenkt waaraan de patiënt moet likken terwijl de genezer een spreuk opzegt. En dat stokje wordt niet na elke klant gewisseld. Daaraan likken tientallen, misschien wel honderden mensen.

Medicijnen

Minder dan de helft van de Keniaanse bevolking heeft toegang tot essentiële medicijnen. Vooral in afgelegen gebieden is het moeilijk om aan medicijnen te komen, omdat ziekenhuizen en apotheken ver weg zijn en er maar beperkte vervoersmogelijkheden zijn. Bovendien zijn er geen goede opslagmogelijkheden op het platteland. Veel medicijnen moeten bijvoorbeeld in de koelkast bewaard worden. Dat gaat natuurlijk moeilijk in gebieden zonder elektriciteit. Veel medicijnen zijn ook te duur of zelfs helemaal niet verkrijgbaar. Dit heeft alles te maken met de internationale handelsregels.

Die handelsregels gaan grotendeels over patenten. Patenten zijn bedoeld om ervoor te zorgen dat als je iets bedenkt of uitvindt, iemand anders dat idee niet zomaar kan stelen en er geld aan verdienen. Voor medicijnen betekent dit dat een fabrik niet zomaar een medicijn mag produceren, als het door een ander bedrijf is uitgevonden. Tenzij ze flink betalen. De fabrieken die medicijnen produceren, maken hier dan ook enorm veel winst op. Het gevolg hiervan is dat medicijnen te duur worden voor mensen uit arme landen. Lees hier meer over op de website van Cross Your Borders.

wereldproblemen

Geboortebeperking

Een Keniaanse vrouw krijgt gemiddeld ruim twee keer zo veel kinderen als een Nederlandse vrouw. Veel Kenianen hechten veel waarde aan het hebben van een groot gezin. Kinderen kunnen namelijk meehelpen op het platteland en voor hun ouders zorgen als die bejaard zijn. Voor Keniaanse mannen zijn kinderen ook belangrijk om de naam van het geslacht voort te laten bestaan. Daarnaast maakt de hoge kindersterfte dat mensen meer kinderen willen: je weet niet hoeveel er uiteindelijk in leven blijven.

Toch is het niet altijd een eigen keus om veel kinderen te nemen. De kennis over en beschikbaarheid van anticonceptie is maar heel beperkt in Kenia. Slechts 38% van de vrouwen maakt gebruik van voorbehoedsmiddelen. Vrouwen hebben er meestal ook niet veel over te zeggen. De man neemt de

Geloof heeft veel positieve invloed op ontwikkelingslanden, door de ontwikkelingshulp die gelovigen geven en de steun die geloof aan mensen geeft. Het katholieke geloof en de islam zorgen in Kenia wel voor verwarring omtrent geboortebeperking. De paus en katholieke leiders zijn fel tegen anticonceptie. Ook in het noorden van het land preken islamitische leiders bewust tegen het gebruik van condooms.

Dit is in tegenstelling tot het beleid dat de Keniaanse regering voert. Vanaf de jaren '70 heeft de regering al campagnes gevoerd ten gunste van gezinsplanning en het gebruik van voorbehoedsmiddelen.

Abortus is in Kenia verboden, maar er worden wel illegale abortussen uitgevoerd. Hieraan zijn meer risico's verbonden dan aan een legale abortus, omdat het vaak onder slechte hygiënische omstandigheden plaatsvindt. Ook wordt het vaak door onkundig personeel gedaan. Geschat wordt dat er ongeveer 300.000 abortussen per jaar worden uitgevoerd in Kenia, waarvan er bij 20.000 vrouwen complicaties optreden.

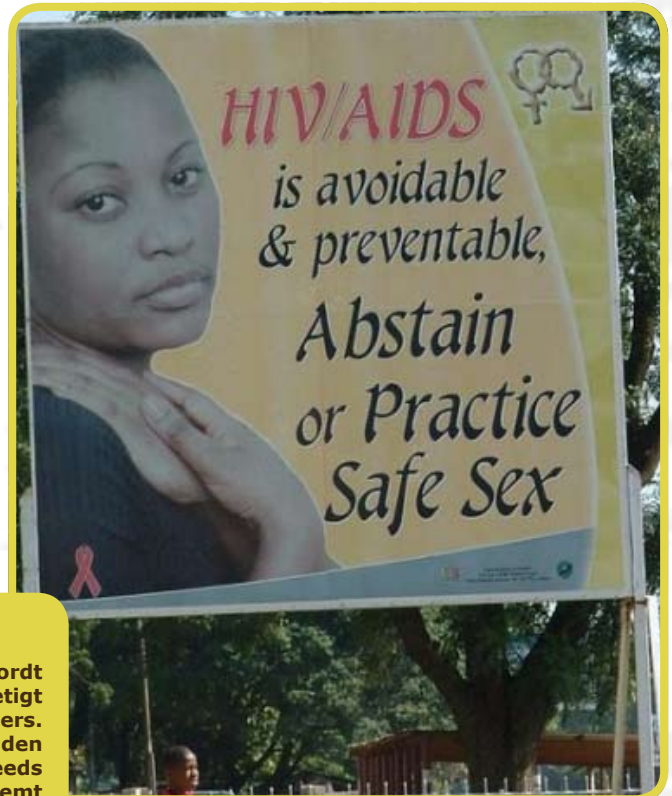
Aids

Voorbehoedsmiddelen zijn niet alleen belangrijk voor geboortebeporing, maar ook voor het voorkomen van geslachtsziektes. De belangrijkste en gevaarlijkste seksueel overdraagbare aandoening is Aids. Er bestaat geen medicijn voor het virus. Wel zijn er Aidsremmers, die het leven verlengen en de kans op het besmetten van iemand anders verkleinen.

1,4 miljoen Kenianen zijn besmet met het HIV-virus of hebben Aids. Behalve dat het enorm veel menselijk leed veroorzaakt, is het desastreus voor de ontwikkeling van Kenia. Aids treft vooral de mensen die seksueel actief zijn, dus jongeren en volwassenen. Het zijn studenten, leraren, dokters, ondernemers, werknemers in bedrijven... Als zij ziek zijn of sterven, belemmert dit de economische groei. Ook boeren vallen weg door Aids. Geschat wordt dat opbrengsten uit landbouw hierdoor zijn gedaald met 33 tot 61%.

Wat is HIV/Aids precies voor ziekte?

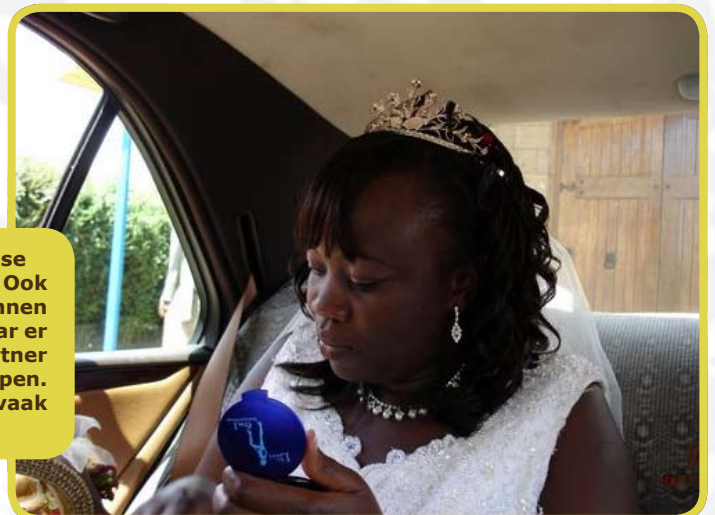
Aids is een besmettelijke, dodelijke infectieziekte, die wordt veroorzaakt door HIV, een virus dat witte bloedcellen vernietigt die het lichaam beschermen tegen bepaalde ziekteverwekkers. Hierdoor ontwikkelen mensen die geïnfecteerd zijn met HIV op den duur een verlaagde weerstand; het lichaam kan infecties steeds moeilijker afweren. Dit laatste stadium van een HIV-infectie noemt men Aids. De tijd tussen de besmetting met HIV en het uitbreken van Aids varieert van 2 tot meer dan 15 jaar.

Daarnaast hebben de meeste volwassen Kenianen kinderen. Als van een kind beide ouders (aan Aids) komen te overlijden, wordt dit kind wees. Als deze wezen geluk hebben worden ze opgevangen door familie. Anderen moeten zichzelf zien te redden. Vaak hebben die kinderen zelf ook het virus. Er zijn zeker 100.000 Keniaanse kinderen met HIV of Aids. De meesten van hen zijn ermee geboren of kregen het op vroege leeftijd, doordat ze tijdens de zwangerschap, bevalling of borstvoeding het virus van hun moeder kregen.

Kinderen met HIV komen op de wereld met een dodelijke ziekte, het uitzicht op het verliezen van één of beide ouders en een leven van pijn en ziekte.

Uit cijfers blijkt dat slechts 47% van de Keniaanse mannen en 34% van de vrouwen weet wat Aids is. Ook denken veel mensen dat zij zelf geen risico lopen. Binnen het huwelijk worden zelden condoms gebruikt. Maar er zijn ook mensen die besmet raken, doordat hun partner het virus bij een andere man of vrouw heeft opgelopen. Ook getrouwde mensen lopen meer risico dan ze vaak denken.

Zwangerschap

Moeder zijn is een gevaarlijk beroep in Kenia. Aan een zwangerschap zitten veel meer risico's dan in Nederland. Vrouwen in Kenia kennen het begrip zwangerschapsverlof niet en moeten dus gewoon werken als ze in verwachting zijn. Ook hebben ze vaak niet voldoende geld om genoeg en gezond te kunnen eten.

Bij minder dan de helft van alle bevallingen is medische ondersteuning aanwezig, waardoor kleine complicaties zoals een stuitligging een dramatische afloop kunnen hebben. Vaak is er sprake van slechte hygiënische omstandigheden. De moeder- en babysterfte is dan ook relatief hoog.

In Kenia is een grote groep vrouwen besneden. Wat dit precies inhoudt kun je lezen in het informatieboekje *Samenleving*. Vrouwen die besneden zijn hebben extra kans op complicaties bij de bevalling. Door een besnijdenis vormt er littekenweefsel rond de vagina, wat veel minder elastisch is. Daardoor kan het moeilijk zijn voor het kind om erdoor te kunnen. Het kan ook zo zijn dat de moeder veel verwondingen oploopt doordat het littekenweefsel scheurt, waardoor ze kan overlijden aan bloedverlies of aan infecties.

Een zwangere vrouw krijgt medicijnen van een dokter. Weinig zwangere vrouwen krijgen echter de juiste zorg, omdat het niet beschikbaar is of omdat ze er geen geld voor hebben.

De meeste vrouwen werken gewoon door tijdens de zwangerschap, omdat ze het zich niet kunnen veroorloven lange tijd niets te verdienen.

Als een meisje in Kenia zwanger raakt en niet is getrouwd, krijgt ze weinig steun van de omgeving. 60% van de tienermoeders heeft geen werk en zonder steun van de omgeving ook geen inkomen. Het gevolg hiervan is dat veel zwangere meisjes van het platteland naar de stad verhuizen op zoek naar werk. Veel meisjes in deze situatie belanden in de prostitutie. Omdat er bijna geen werk te vinden is, is dit vaak de enige manier om nog wat te verdienen. De kans dat zulke meisjes besmet raken met HIV is erg groot. Door dergelijke problemen, die een ongeplande zwangerschap vaak met zich meebrengt, kiezen veel meisjes voor een illegale abortus.